DOI: 10.33270/0525693.2
УДК 343.1+343.21

ВОЗНЮК Андрій
доктор юридичних наук, професор, завідувач науково-дослідної лабораторії з проблем протидії злочинності навчально-наукового інституту поліцейської діяльності Національної академії внутрішніх справ
м. Київ, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3352-5626

ЗЛОЧИННИЙ ВПЛИВ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОЗАСТОСУВАННЯ ТА НАПРЯМИ ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДСТАВ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Стаття підготовлена в межах іменної стипендії Верховної Ради України для молодих учених – докторів наук за 2024 рік (0124U003903)

Анотація. *У статті досліджено підстави та межі кримінальної відповідальності за злочинний вплив як окремий вияв організованої злочинності, що має системний характер і здійснюється без безпосередньої участі у вчиненні конкретних злочинів. Обґрунтовано доцільність криміналізації цього явища як засобу протидії кримінальному середовищу, зокрема його неформальним лідерам, які координують, управляють або впливають на злочинну діяльність без безпосередньої участі в учиненні конкретних злочинів. На підставі аналізу положень ст. 255-1 Кримінального кодексу України, судової практики та критичних позицій науковців встановлено низку системних вад чинного законодавчого регулювання поняття злочинного впливу, серед яких – термінологічна невизначеність, відсутність чітких критеріїв відмежування від співучасті, розмитість ознак суб'єкта та форм впливу. Увагу зосереджено на аналізі положень проєкту нового Кримінального кодексу України, де запропоновано концепцію «злочинного лідерства». Попри спробу деталізації, нова редакція також містить низку проблем, пов'язаних із надмірною прив'язаністю до ознак організованої злочинної групи, дублюванням із суміжними складами злочинів і ризиками правової невизначеності. Узагальнено типові вияви злочинного впливу, зафіксовані в судовій практиці, запропоновано їх законодавчу конкретизацію. До таких форм запропоновано віднести: наділення особи кримінальним статусом, прийняття цього, а також примушування інших осіб до його визнання; встановлення або поширення правил поведінки, що суперечать законодавству України, примушування інших осіб їх дотримуватися; вирішення публічних або приватних питань із застосуванням насильства, погроз, примусу чи інших протиправних дій; контроль за незаконним постачанням до пенітенціарних установ заборонених предметів; організація, здійснення збору, управління або розподілу коштів, майна чи інших активів, призначених для підтримання кримінально протиправної діяльності; здійснення інших діянь щодо організації, координації, сприяння або спонукання до злочинної діяльності. Обґрунтовано, що саме деталізація форм злочинного впливу в примітці до ст. 255 Кримінального кодексу України дасть змогу підвищити рівень юридичної визначеності, ефективності доказування та забезпечити належне кримінально-правове реагування на діяльність кримінальних авторитетів.*

Ключові слова: *кримінальна відповідальність; організована злочинність; «злодій в законі»; кримінальний авторитет; співучасть; доказування; кримінальний статус; пенітенціарна установа; кримінальна субкультура; протидія злочинності; криміналізація.*

Рекомендоване посилання:
Вознюк А. Злочинний вплив: проблеми правозастосування та напрями вдосконалення підстав кримінальної відповідальності. *Наука і правоохорона.* 2025. Вип. 3 (69). С. 20–30. DOI: 10.33270/0525693.2

© Вознюк А., 2025

Вступ

У сучасних умовах Україна постала перед викликами, пов'язаними з організованою злочинністю, яка набуває дедалі складніших і прихованіших форм. Одним з її виявів є злочинний вплив – феномен, що чинить істотний вплив на кримінальне середовище й у низці випадків не передбачає безпосередньої участі особи у вчиненні конкретних злочинів.

Злочинний вплив є однією з найдискусійніших кримінально-правових категорій, запроваджених до Кримінального кодексу України (далі – КК) Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за злочини, вчинені злочинною спільнотою» від 4 червня 2020 року № 671-IX. Його нормативне закріплення мало на меті забезпечити ефективну протидію діяльності кримінальних авторитетів і злочинних спільнот.

Попри позитивний характер цього законодавчого кроку, чинна дефініція поняття «злочинний вплив» містить низку суттєвих недоліків, які ускладнюють її ефективне застосування на практиці.

Метою цієї статті є комплексне дослідження підстав кримінальної відповідальності за злочинний вплив, зокрема: аналіз сучасного стану його кримінально-правового регулювання, виявлення основних недоліків чинної законодавчої конструкції та формулювання рекомендацій щодо її вдосконалення з огляду на положення проєкту КК України, судову практику й зарубіжний досвід.

Огляд літератури

Питання протидії злочинному впливу як одному з виявів організованої злочинності є актуальними для сучасної доктрини кримінального права. Найґрунтовніше проблематику злочинного впливу висвітлив А. О. Нікітін. Учений проаналізував зміст цього терміна, його недоліки, а також висловив пропозицію щодо застосування іншого концептуального підходу до криміналізації цього діяння, пов'язаного зі встановленням у цій нормі підстав кримінальної відповідальності за створення організованої групи, керівництво нею та участь у ній (Nikitin, 2020, 2021, 2025). Аргументовано позицію, згідно з якою запропоновано злочинний вплив звести до організації, забезпечення або контролю злочинної діяльності (Terekh, 2022, 2025).

Т. В. Шевченко сформулювала власне бачення поняття злочинного впливу, розглянула окремі проблеми його застосування, а також акцентувала на розмежуванні організації або безпосереднього розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них) від фінансування злочинної організації чи злочинної спільноти (Shevchenko, 2022).

Частково підстави кримінальної відповідальності за злочинний вплив досліджували й інші вчені, зокрема: Д. Виговський (2022), О. О. Дудоров та Р. О. Мовчан (2022), І. В. Красницький, Г. З. Яремко (2024), А. І. Максименко (2023), Р. І. Якимович (2024a, 2024b).

М. Г. Тома (2021) досліджувала «Злочинне лідерство» у проєкті КК України, однак будь-яких пропозицій з удосконалення диспозиції відповідної кримінально-правової норми не висловлювала.

Водночас проблемні аспекти притягнення до кримінальної відповідальності за встановлення та поширення злочинного впливу досі залишаються недостатньо дослідженими. Саме тому постає потреба в пошуку шляхів удосконалення підстав кримінальної відповідальності за цей делікт.

Матеріали та методи

Ця наукова стаття ґрунтується на комплексному дослідженні й аналізі широкого спектру джерел, що охоплюють законодавство, судову практику та наукові публікації.

Для досягнення поставленої мети було використано різні методи. Догматичний (формально-юридичний) метод застосовано для аналізу чинних норм КК України (зокрема ст. 255, 255-1, 255-2, 255-3), а також положень проєкту нового КК України (ст. 7.1.6), які стосуються підстав кримінальної відповідальності суб'єктів злочинного впливу та злочинного лідерства. Це сприяло окресленню особливостей легального визначення, форм вияву та потенційних недоліків законодавчих конструкцій. Порівняльно-правовий метод було використано для дослідження зарубіжного досвіду протидії злочинному впливу, зокрема аналізу кримінального законодавства Республіки Вірменія (ст. 323, 324 КК), що дало змогу порівняти різні підходи до криміналізації цього явища й визначити потенційно ефективні моделі для вдосконалення українського законодавства. Метод аналізу судової практики дав змогу виокремити типові вияви злочинного впливу, які кваліфікують суди, а також проблемні аспекти, що ускладнюють доказування та спричиняють неоднозначність правової оцінки. Системний метод надав можливість комплексно розглянути злочинний вплив як складну кримінально-правову категорію, що взаємодіє з іншими інститутами кримінального права, передусім з інститутом співучасті. Методи синтезу й узагальнення використано для формулювання висновків і рекомендацій з удосконалення підстав кримінальної відповідальності за злочинний вплив.

Результати й обговорення

З огляду на зазначене, постає необхідність у ґрунтовному аналізі дефініції злочинного впливу як у чинному КК України, так і в його новому проєкті, з огляду на зарубіжний досвід й особливості правозастосовної практики.

І. Легальне визначення злочинного впливу та форми його вияву

Відповідно до п. 1 примітки до ст. 255 КК України, злочинним впливом у ст. 255, 255-1, 255-3 цього Кодексу слід вважати будь-які дії особи, яка завдяки авторитету, іншим особистим

рисам чи можливостям сприяє, спонукає, координує або здійснює інший вплив на злочинну діяльність, організовує або безпосередньо здійснює розподіл коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення такої діяльності.

Ця легальна дефініція становить концептуальну основу для застосування кримінально-правових норм, спрямованих на протидію організованій злочинності (ст. 255, 255-1, 255-2, 255-3 КК України). Вона відображає сучасний підхід до кваліфікації складних форм організованої злочинної діяльності, у центрі якого – функціональна роль осіб, що здійснюють суттєвий вплив на кримінальне середовище[1] без безпосередньої участі у вчиненні конкретних злочинів. Ідеться про суб'єктів, які сприяють, спонукають, координують або в інший спосіб впливають на злочинну діяльність.

На підставі цього визначення можна дійти висновку, що злочинний вплив може бути здійснено в різних формах. Закон (п. 1 примітки до ст. 255 КК України) фактично перелічує такі вияви:

1) сприяння злочинній діяльності;

2) спонукання до злочинної діяльності;

3) координація злочинної діяльності;

4) здійснення іншого впливу на злочинну діяльність;

5) організація розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення злочинної діяльності;

6) безпосереднє здійснення розподілу коштів, майна чи інших активів (доходів від них), спрямованих на забезпечення злочинної діяльності.

Ці форми охоплюють широкий спектр поведінки, властивої кримінальному середовищу. Водночас структура цього переліку є дискусійною. Зокрема, п. 5, 6, що стосуються фінансового забезпечення, на перший погляд, можна розглядати як конкретизовані приклади сприяння або координації злочинної діяльності. Розподіл коштів та інших активів, безперечно, сприяє злочинній діяльності (фактично фінансує її потреби) й одночасно може бути елементом її координації. З огляду на це, логічним видається віднесення організації та здійснення розподілу фінансових і матеріальних ресурсів до ширших категорій сприяння або координації. Однак законодавець не випадково виокремив фінансові операції в самостійні форми злочинного впливу. Це рішення має кілька важливих практичних обґрунтувань.

По-перше, акцентовано на особливій суспільній небезпечності фінансового аспекту організованої злочинності. Контроль за грошовими потоками (зокрема «общаком») є критично важливим для забезпечення функціонування злочинного середовища: без належного фінансування неможливі закупівля зброї, підкуп посадових осіб, поширення впливу тощо.

По-друге, пряма вказівка на розподіл коштів, майна чи інших активів дає змогу уникнути прогалин у правозастосуванні. Вона забезпечує чітку правову підставу для кримінально-правової оцінки дій «злочинних фінансистів».

По-третє, такий підхід відповідає міжнародним стандартам протидії організованій злочинності, відповідно до яких виявлення, відстеження та блокування нелегальних фінансових потоків визнано одним із ключових напрямів боротьби з організованими злочинними об'єднаннями.

Отже, контроль за фінансовими ресурсами слід розглядати як форму сприяння або координації злочинної діяльності. Водночас його виокремлення в законі забезпечує чітке ідентифікування та кваліфікацію відповідних дій, акцентує на їхній підвищеній суспільній небезпечності та сприяє ефективнішій протидії основним механізмам функціонування злочинних об'єднань.

II. Недоліки чинної дефініції «злочинного впливу»

Попри важливість запровадження цього поняття, сформульована в законі дефініція має суттєві недоліки, які створюють проблеми для правозастосування.

Ключовими недоліками понять «злочинний вплив» і похідних від нього – «особа, яка здійснює злочинний вплив» та «особа, яка перебуває в статусі суб'єкта підвищеного злочинного впливу» є їх неконкретність, оцінність і невідповідність принципам правової визначеності, ясності й недвозначності кримінально-правової норми. Використання нечітких формулювань, таких як «авторитет», «особисті риси чи можливості», «інший вплив», створює серйозні ризики для правозастосовної практики, породжує простір для свавільного тлумачення і зловживання правом (Okolit, & Vozniuk, 2025).

Розглянемо проблемні аспекти досліджуваної категорії детальніше.

Розмитість формулювання «інший вплив». Деякі фрази у визначенні є занадто широкими й нечіткими. Зокрема, положення «здійснює інший вплив на злочинну діяльність» фактично не пояснює, про який саме вплив ідеться. Це залишає простір для довільного тлумачення, підриваючи принципи юридичної визначеності й передбачуваності. «Вплив не можна визначати через інший вплив», – зазначає А. О. Нікітін (Nikitin, 2020). Така тавтологічна й неконкретна конструкція не допомагає зрозуміти суті поняття.

Неясність об'єкта впливу («злочинна діяльність»). Через відсутність нормативного тлумачення терміна «злочинна діяльність» у примітці до ст. 255 КК України залишається відкритим питання: йдеться лише про окремі злочини чи про ширше явище – системну

[1] Кримінальним середовищем слід вважати сукупність осіб, які вчиняли або продовжують вчиняти кримінальні правопорушення, визнають і дотримуються норм злочинної субкультури («понять») і перебувають в ієрархічно структурованих зв'язках з лідерами (авторитетами) злочинного світу.

протиправну активність, яка має організаційні, фінансові й інші функціональні елементи.

Така невизначеність ускладнює правозастосування, оскільки незрозуміло, які саме дії можна розцінювати як вплив на злочинну діяльність. Зокрема, неясно, чи охоплюють формули на кшталт «сприяє» чи «спонукає» лише безпосередню допомогу у вчиненні злочинів, чи також створення умов, забезпечення ресурсами, легітимацію статусу або вплив на внутрішні рішення в межах кримінального середовища.

Невизначеність обсягу цього поняття також перешкоджає чіткому розмежуванню злочинного впливу та співучасті. Наприклад, спонукання до вчинення конкретного злочину традиційно розглядають як пособництво, а організацію відповідних дій – як співучасть у ролі організатора. За таких умов постає питання: у яких випадках така поведінка підлягає кваліфікації за правилами про співучасть, а в яких – як форма встановлення чи поширення злочинного впливу?

Додаткову плутанину створює використання законодавцем у визначенні злочинного впливу тих самих слів «сприяє», «спонукає», «координує», що й для опису дій співучасників. Межа між злочинним впливом і співучастю розмивається, що створює ризики правової невизначеності. На цій проблемі акцентували А. О. Нікітін (2020), О. О. Дудоров та Р. О. Мовчан (2022). Водночас А. І. Максименко пропонує навіть розрізняти рівні злочинного впливу співучасників у простих і складних формах співучасті (Maksymenko, 2023).

Широке коло суб'єктів через формулу «завдяки… іншим особистим якостям чи можливостям».

Дискусійним є використання в легальному визначенні злочинного впливу формулювання «завдяки авторитету, іншим особистим якостям чи можливостям», що істотно розширює коло потенційних суб'єктів злочинного впливу. На цю проблему неодноразово спрямовували увагу в науковій літературі (Nikitin, 2020; Shevchenko, 2022; Vozniuk, 2020; Vozniuk, 2021b; Yakymovych, 2024b).

Вказівка на «авторитет» є загалом прийнятною, оскільки корелює зі специфічним статусом особи в кримінальному середовищі (визнання, вплив, підпорядкування). Хоча, зауважує Р. І. Якимович, кримінальне середовище за структурою є доволі неоднорідним, складається зі значної кількості злодійських кланів, які доволі часто конкурують між собою, що призводить до того, що окремий суб'єкт може мати відповідний авторитет у межах незначної частини кримінального середовища, а інших його представників можна визнавати такими, що не мають відповідних рис, авторитету й не можуть претендувати на лідерські позиції в кримінальному середовищі (Yakymovych, 2024a). Має рацію і Т. В. Шевченко (2022) в тому, що в дефініцію особи зі злочинним впливом закладено кримінологічну характеристику, а саме морально-психологічні риси особистості, а використання авторитету чи інших особистих рис можуть бути такими, що притаманні законослухняному громадянину.

Поняття «особисті якості» й «можливості» залишаються розмитими, оціночними, не мають чіткого правового наповнення. Фактично під такі ознаки може підпадати будь-яке соціальне чи матеріальне становище, а також суб'єктивні характеристики – харизма, організаторські здібності, наявність зв'язків, доступ до ресурсів чи інфраструктури, що лише потенційно створюють умови для впливу на злочинну діяльність. Тож майже будь-яку особу, яка має принаймні мінімальні ресурси й виявляє намір взаємодіяти зі злочинцями, формально можна охопити конструкцією злочинного впливу.

Такий підхід невиправдано розширює межі кримінально-правової заборони й суперечить принципам юридичної визначеності та передбачуваності. Насправді, якщо особа об'єктивно вчиняє дії, що становлять сприяння чи координацію злочинної діяльності, вона вже підпадає під дію норми – незалежно від того, зумовлено це її авторитетом чи, скажімо, використанням фінансових, організаційних або адміністративних можливостей.

Отже, використання неформалізованих та оцінних категорій, таких як «авторитет», «особисті якості чи можливості», «інший вплив», не відповідає вимогам чіткості й однозначності, що висувають до кримінального закону. Це створює ризики свавільного тлумачення та правозастосування, підриває принцип правової визначеності у сфері кримінальної відповідальності.

Обмеженість дефініції окремими виявами злочинного впливу. Зазначені вище недоліки істотно ускладнюють притягнення до відповідальності за ст. 255-1 КК України. На практиці вже зафіксовано випадки, коли обвинувачення у встановленні або поширенні злочинного впливу не було підтверджено в суді через неможливість довести розмиті ознаки цього складу злочину.

В одній із судових справ, яка стосувалася «смотрящого» в установі виконання покарань, обвинувачений виконував функції неформального арбітра («мирового судді») у конфлікті між засудженими, підтримував тюремну ієрархію, здійснював вимагання з погрозами. Попри встановлені факти психологічного тиску, організаційного впливу та неформального керівництва, суд дійшов висновку про відсутність складу злочину, передбаченого ч. 2 ст. 255-1 КК України, оскільки не встановлено, що підсудний здійснював злочинний вплив на діяльність інших осіб, а саме сприяв здійсненню злочинної діяльності, спонукав інших осіб до здійснення злочинної діяльності, координував злочинну

діяльність інших осіб або здійснював інший вплив на злочинну діяльність осіб[1].

Ця справа засвідчила, що окремі вияви злочинного впливу не охоплені чинною нормою, а тому постає питання про доцільність доповнення переліку його форм такими діями, які прямо не пов'язані з учиненням злочинів, однак сприяють підтриманню та відтворенню злочинного середовища. Д. Виговський (2022) обґрунтовує необхідність притягнення до кримінальної відповідальності за поширення псевдозаконів кримінальної субкультури.

Водночас розширення переліку виявів злочинного впливу потребує виваженого підходу, оскільки надмірна криміналізація може суперечити принципу nullum crimen sine lege, що забороняє притягнення до відповідальності за діяння, які не становлять очевидної суспільної небезпеки.

Критика науковців і пропозиції змін. У колах наукової спільноти концепція злочинного впливу зазнала суттєвої критики. Зокрема, А. О. Нікітін (2021) зауважував, що чинна модель злочинного впливу, з огляду на її істотні недоліки, має бути якнайшвидше переглянута законодавцем із внесенням відповідних змін не тільки до кримінального, а й інших законів України, а також не може бути збережена в проєкті нового КК України. На його думку, у чинній редакції склад злочину, передбачений ст. 255-1 КК, є надлишковим, оскільки або повністю дублює форми співучасті, передбачені загальною частиною КК, або залишається практично незастосовним через складність доведення ознак (Nikitin, 2021).

Згодом дослідник дійшов радикального висновку про необхідність вилучення ст. 255-1 з тексту КК України. На його переконання, конкретним виявом злочинного впливу, за який можливо передбачити кримінальну відповідальність у новій редакції ст. 255-1 КК України і який виокремлюється в судовій практиці, є створення та керівництво організованою групою (Nikitin, 2025).

Попри обґрунтованість критики, така позиція видається надто вузькою. Повне скасування кримінальної відповідальності за інші форми злочинного впливу та зведення її виключно до участі в організованих злочинних об'єднаннях може призвести до істотної прогалини в кримінально-правовому регулюванні. Значна кількість суспільно небезпечних дій з боку кримінальних авторитетів залишиться поза межами кримінальної відповідальності.

Запровадження відповідної норми було зумовлене усвідомленням того, що верхівка кримінального середовища нерідко уникає прямої участі в створенні злочинних об'єднань або вчиненні злочинів, діючи завуальовано.

«Злодії в законі» часто формально не входять до складу жодного конкретного злочинного об'єднання (або ж входять, проте це неможливо довести), однак здійснюють координацію діяльності кількох угруповань, «вирішують» конфлікти між ними, контролюють «общак», розподіляють сфери впливу тощо. Такі форми надсистемної кримінальної координації залишаються поза межами кримінального переслідування, якщо відповідальність обмежується лише діяннями, що безпосередньо пов'язані з вчиненням конкретних злочинів[2].

Світова практика демонструє прагнення держав усунути такі прогалини. Наприклад, 2005 року Грузія криміналізувала статус «вора в законі» та інші форми злочинного лідерства. Це мало відчутний практичний ефект: більшість зазначених кримінальних авторитетів було або ув'язнено, або витіснено з країни. Схожий підхід згодом був запозичений Вірменією.

Ідея криміналізації злочинного впливу як явища загалом узгоджується з міжнародними тенденціями у сфері протидії організованій злочинності. Проблема полягає не в меті криміналізації, а в її техніко-юридичному втіленні.

Отже, попри суттєві недоліки чинної редакції ст. 255-1 КК України, потреба в криміналізації злочинного впливу як окремого вияву організованої злочинності залишається. Подальша робота має полягати не в скасуванні норми, а в її концептуальному вдосконаленні, з метою забезпечення юридичної визначеності, ефективності доказування, відповідності принципам справедливості та економії кримінально-правової репресії.

III. Вияви злочинного впливу в проєкті КК

У зв'язку з викладеним постає потреба в аналізі форм злочинного впливу, криміналізацію яких передбачено в проєкті нового КК України.

Відповідно до ст. 7.1.6 проєкту КК, встановлення або поширення злочинного впливу (злочинне лідерство) охоплює такі діяння:

1) висунення вимоги, пов'язаної з діяльністю організованої злочинної групи, щодо поведінки її учасників або поширення цієї вимоги на інших осіб;

2) примушування шляхом застосування насильства чи погрози до виконання такої вимоги;

3) представлення організованої злочинної групи в перемовинах з іншою особою щодо злочинної діяльності;

[1] Вирок Снігурівського районного суду Миколаївської області від 3 груд. 2021 р. Справа № 485/821/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/101593222

[2] Детально аргументовано доцільність криміналізації злочинного впливу в попередніх публікаціях (Vozniuk, 2021a, 2021b; Vozniuk, 2022). Водночас слушною є думка, що саме діяння, які становлять зміст злочинного впливу, є «невидимим злом», яке створює сприятливі умови для організованої злочинності, формуючи кримінальну субкультуру в суспільстві. Тому криміналізація таких діянь є соціально виправданою (Krasnytskyi, & Yaremko, 2024).

4) організація зібрання представників організованих злочинних груп;

5) розпорядження активами однієї чи спільними активами кількох організованих злочинних груп;

6) організація, координування злочинної діяльності кількох організованих злочинних груп чи осіб, які не входять до жодної такої групи, на певній території чи в певній сфері або сприяла такій діяльності;

7) розв'язання конфлікту з приводу злочинної діяльності;

8) надання допомоги іншій особі в розв'язанні протиправним способом проблем, обумовлених вчиненням кримінального правопорушення нею або щодо неї[1].

Відповідно до цього переліку, злочинний вплив як форма злочинної поведінки охоплює комплекс дій, спрямованих на реалізацію домінантного становища особи в ієрархії організованої злочинності та втручання в процеси, пов'язані з діяльністю організованих злочинних груп.

Аналіз ст. 7.1.6 проєкту КК засвідчує прагнення законодавця деталізувати ознаки злочинного впливу, зокрема через згадування таких дій, як висунення вимог, примус, представництво групи в переговорах, організація зібрань, управління активами, розв'язання конфліктів, надання допомоги тощо. Це розширює зміст об'єктивної сторони злочину.

Водночас аналіз запропонованих положень виявляє низку суттєвих недоліків, які можуть ускладнити ефективне правозастосування. Попри прагнення охопити ключові аспекти функціонування організованої злочинності, деякі формулювання викликають сумніви з погляду юридичної визначеності.

Основні проблеми запропонованих форм злочинного впливу:

1. Відсутність чіткого розмежування з іншими складами злочинів

Деякі форми злочинного впливу повністю або частково перетинаються з ознаками складів злочинів, уже передбачених чинним КК. Наприклад, примушування із застосуванням насильства або погроз (п. 2) може бути кваліфіковано як вимагання; розпорядження активами (п. 5) – як відмивання коштів або фінансування злочинної діяльності; надання допомоги протиправним способом (п. 8) – як приховування злочину, втручання в діяльність правоохоронних органів, підкуп тощо.

Таке дублювання створює ризик неоднозначної кваліфікації діянь, колізій між нормами та порушення принципу non bis in idem (не можна двічі карати за одне й те саме). У зв'язку з цим статтю про злочинний вплив доцільно застосовувати лише до діянь, які не охоплені іншими нормами КК України.

2. Необхідність доведення зв'язку з організованою злочинною групою

Більшість форм злочинного впливу (п. 1–6) передбачають обов'язкове встановлення зв'язку дій особи з діяльністю організованої злочинної групи. Це суттєво ускладнює процес доказування, оскільки правоохоронним органам необхідно довести не лише факт існування такої групи, а й у деяких випадках – наявність кількох взаємопов'язаних злочинних структур. За відсутності доказів функціонування організованої злочинної групи відповідне діяння не вважатимуть кримінальним правопорушенням.

Крім того, запропоновані формулювання не охоплюють ситуацій, пов'язаних із діями окремих злочинців або учасників інших форм співучасті. Наприклад, якщо особа організувала зібрання, у якому взяв участь лише один представник організованої злочинної групи, а інші учасники не входять до жодного такого об'єднання, притягнення її до кримінальної відповідальності за організацію відповідного зібрання буде істотно ускладненим.

3. Невизначеність термінології

Попри спробу деталізації, окремі формулювання залишаються оціночними або надмірно широкими. Зокрема, не зовсім зрозуміло, як саме слід тлумачити «вимоги, пов'язані з діяльністю організованої злочинної групи щодо поведінки її учасників» (п. 1) або чим «організація» відрізняється від «координації» (п. 6). Така термінологічна невизначеність створює простір для суб'єктивного тлумачення та зловживань у правозастосуванні.

4. Звужене охоплення деяких діянь

У випадку розв'язання конфліктів (п. 7) використано формулювання «з приводу злочинної діяльності», що є надто вузьким. Це виключає з-під дії норми ситуації, коли злочинний вплив застосовують для вирішення конфліктів, формально не пов'язаних із вчиненням злочинів (наприклад, господарських чи особистих спорів) з використанням авторитету, погроз або насильства. Проте такі дії також становлять значну суспільну небезпеку, оскільки засвідчують системний вплив кримінального середовища на позазлочинні сфери.

Отже, передбачені в проєкті КК форми злочинного впливу загалом відображають прагнення законодавця підвищити ефективність боротьби з організованою злочинністю шляхом криміналізації системних і лідерських ролей у злочинному середовищі. Водночас виявлені недоліки – від складності доказування до термінологічної розмитості й часткового дублювання чинних норм – засвідчують потребу в ретельному доопрацюванні ст. 7.1.6, з огляду на принципи юридичної визначеності, пропорційності та передбачуваності кримінального закону.

[1] Проєкт Кримінального кодексу України станом на 2 квіт. 2025 р. URL: https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2025/04/03/00-kontrolnyj-proyekt-kk-02-04-2025.pdf

IV. Зарубіжний досвід

У контексті вдосконалення правового регулювання протидії злочинному впливу привертає увагу підхід, реалізований у КК Республіки Вірменія, де ст. 323 і 324 передбачають кримінальну відповідальність за створення, керівництво й участь в угрупованні, що є носієм кримінальної субкультури. Ці положення діють паралельно з нормами, що встановлюють відповідальність за аналогічні діяння, пов'язані зі злочинними організаціями. Таке нормативне вирішення можна розглядати як альтернативну модель до конструкції злочинного впливу, закріпленої в ст. 255-1 КК України.

Відповідно до ч. 3 ст. 323 КК Республіки Вірменія, угрупованням, що є носієм кримінальної субкультури (так званого «злодійського світу»), визнають об'єднання осіб, між якими встановлено кримінальну ієрархію та ієрархічні міжособистісні відносини, що діє згідно з прийнятими та визнаними ним правилами поведінки, які суперечать обов'язковим нормам, установленим державою, або передбаченим законом формам їх реалізації, з метою вчинення злочину, сприяння його вчиненню, залучення інших осіб до його вчинення, вирішення публічних чи приватних спорів (питань) шляхом насильства, погроз, примусу або інших незаконних дій, а також одержання незаконної вигоди чи іншої переваги[1].

Аналіз дефініції дає змогу виокремити ключові ознаки та форми злочинного впливу, які відображено в цій нормі: 1) наявність кримінальної ієрархії та ієрархічних міжособистісних відносин; 2) діяльність угруповання на підставі прийнятих і визнаних ним правил поведінки, що суперечать обов'язковим нормам, установленим державою, або передбаченим законом формам їх реалізації; 3) вирішення публічних чи приватних спорів (питань) шляхом насильства, погроз, примусу або інших незаконних дій.

Досвід Республіки Вірменія демонструє можливість ефективного кримінально-правового реагування на системні вияви злочинного впливу шляхом криміналізації участі в структурах, заснованих на кримінальній субкультурі та ієрархії. Урахування деяких положень вірменського КК, а саме ознак кримінальної ієрархії, функціонування за альтернативними «правилами» та втручання в публічні й приватні процеси поза межами офіційного правового поля, може бути корисним для вдосконалення змісту злочинного впливу в КК України.

V. Вияви злочинного впливу в судовій практиці

Для формулювання змісту поняття «злочинний вплив» важливо проаналізувати судову практику, аби з'ясувати, які саме вияви цього явища кваліфікують за ст. 255-1 КК України.

На підставі аналізу судових вироків[2], а також з огляду на попередні наукові дослідження (Okolit, & Vozniuk, 2025), з'ясовано, що встановленням або поширенням злочинного впливу вважають широкий спектр дій, спрямованих на організацію, контроль та управління кримінальним середовищем. До таких дій належать:

– надання особі статусу «вора в законі», призначення її «смотрящим» або «положенцем»;

– визначення довірених осіб, які має авторитет серед інших ув'язнених (засуджених), мають на них значний вплив, координація їхньої діяльності;

– прийняття на себе всієї повноти неформальної влади;

– розподіл обов'язків між ув'язненими (засудженими), зокрема призначення осіб, відповідальних за прибирання камери, приготування їжі та виконання інших побутових робіт;

– розроблення загальних правил поведінки відповідно до «злодійських законів» і забезпечення їхнього дотримання іншими ув'язненими (засудженими);

– організація постачання до пенітенціарної установи тютюнових виробів, продуктів харчування, мобільних телефонів, наркотичних засобів і психотропних речовин та їх розподіл між ув'язненими (засудженими), які дотримуються «злодійського» способу життя;

– забезпечення збору або вимагання коштів з ув'язнених (засуджених);

– організація збору й розподілу коштів, зокрема злочинного походження, наповнення «злодійського общака» – фонду взаємодопомоги в злочинному середовищі, підтримання «гріву» осіб, які відбувають покарання або перебувають під вартою;

– вирішення конфліктів між особами згідно з неписаними кримінальними «законами» («по

[1] Кримінальний кодекс Республіки Вірменія від 5 трав. 2021 р. URL: https://www.irtek.am/views/act.aspx?aid=154256

[2] Вирок Богунського районного суду міста Житомира від 1 квіт. 2025 р. Справа № 295/4502/25. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/126247517; Вирок Галицького районного суду м. Львова від 31 трав. 2022 р. Справа № 461/2581/22. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104539968; Вирок Кам'янець-Подільського міськрайонного суду Хмельницької області від 14 лют. 2025 р. Справа № 676/1013/23. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/125175053; Вирок Ріпкинського районного суду Чернігівської області від 18 листоп. 2022 р. Справа № 743/766/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/107443129; Вирок Садгірського районного суду м. Чернівці від 1 трав. 2024 р. Справа № 722/1455/23. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/118745168; Вирок Ужгородського міськрайонного суду Закарпатської області від 27 квіт. 2023 р. Справа № 308/9015/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/110510603; Вирок Хмельницького міськрайонного суду Хмельницької області від 24 жовт. 2024 р. Справа № 686/23494/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/122525150; Вирок Черкаського районного суду Черкаської області від 16 черв. 2022 р. Справа № 711/956/21. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/104785032

поняттях»), виконання функцій «мирового судді», визначення обґрунтованості претензій, прийняття рішень щодо покарання винного та його виду;

– участь у перевірці новоприбулих засуджених, доведення до них правил утримання, визначення їхнього місця в ієрархії кримінального середовища («кастовий статус»), переведення з однієї «касти» до іншої в разі порушення «злодійської моралі».

Аналіз виявів дає підстави умовно розділити злочинний вплив на два види: 1) злочинний вплив, що охоплюється ст. 255-1 КК України і не кваліфікується за сукупністю з іншими статтями Особливої частини КК; 2) злочинний вплив, що кваліфікується за сукупністю з іншими статтями Особливої частини КК (наприклад, за ст. 189, 255, 255-2, 307 КК України).

Частина дій, які вважають виявами злочинного впливу, не завжди пов'язана з безпосереднім вчиненням кримінальних правопорушень особою, яка здійснює вплив, або особами, на яких він спрямований. Ідеться, зокрема, про встановлення неформальної влади в камері, розподіл побутових обов'язків, контроль за дотриманням «злодійських» правил, постачання та розподіл заборонених предметів. Хоча ці дії не мають прямого зв'язку з конкретними злочинами, їх можуть розцінювати як форми сприяння чи координації злочинної діяльності в розумінні п. 1 примітки до ст. 255 КК України, а отже, кваліфікувати за ч. 2 ст. 255-1 КК України як встановлення або поширення злочинного впливу. Водночас правова оцінка таких дій залишається дискусійною та потребує додаткового теоретичного й практичного осмислення.

Логічним є висновок, що дії, які утворюють самостійні склади злочинів (наприклад, вимагання або умисне тяжке тілесне ушкодження), не можуть охоплюватися ст. 255-1 КК України, оскільки це порушуватиме принцип non bis in idem. Тож зазначену статтю доцільно застосовувати для кваліфікації лише тих форм злочинного впливу, які не охоплюються іншими нормами Особливої частини КК України.

Висновки

Здійснене дослідження дає змогу дійти таких висновків.

1. Криміналізація злочинного впливу є необхідним заходом у межах протидії організованій злочинності. Законодавче визначення злочинного впливу, що міститься в примітці до ст. 255 КК України, відображає сучасну тенденцію протидії складним формам організованої злочинності, де ключову роль відіграють особи, які опосередковано забезпечують функціонування злочинних об'єднань. Виокремлення таких форм, як сприяння, спонукання, координація та фінансовий контроль, засвідчує, що законодавець прагнув охопити максимально широкий спектр поведінки, притаманної кримінальному середовищу.

2. Водночас аналіз положень ст. 255-1 КК України та судової практики дає змогу констатувати наявність істотних недоліків, які знижують ефективність правозастосування та створюють ризики помилкового тлумачення.

Ключовими проблемами чинної редакції є:

1) розмитість формулювання «інший вплив», що суперечить принципам юридичної визначеності й передбачуваності;

2) неясність об'єкта впливу через відсутність нормативного тлумачення терміна «злочинна діяльність», що, зокрема, ускладнює розмежування злочинного впливу й співучасті;

3) невиправдано широке коло потенційних суб'єктів злочинного впливу через згадування в законі таких розмитих критеріїв, як «особисті якості» чи «можливості»;

4) обмежений перелік форм вияву злочинного впливу – чинна конструкція норми не охоплює низку поширених виявів злочинного контролю та лідерства в кримінальному середовищі.

3. Аналіз проєкту нового КК України свідчить про використання для позначення злочинного впливу поняття злочинного лідерства, яке охоплює широкий спектр дій, притаманних організованій злочинності: висунення вимог, примус до їх виконання, представництво в перемовинах, організація зібрань, управління активами, організація й координування злочинної діяльності, розв'язання конфліктів, сприяння в протиправних справах. Усвідомленою є роль системних функцій, що забезпечують стабільність і впливовість злочинного середовища.

Водночас формулювання ст. 7.1.6 проєкту КК України мають низку недоліків, серед яких:

1) відсутність чіткого розмежування зі складами вже криміналізованих діянь створює ризики колізій між нормами та спричиняє порушення принципу non bis in idem;

2) необхідність доведення обов'язкового зв'язку з діяльністю організованої злочинної групи може призвести до серйозних складнощів у доказуванні й залишити значну кількість небезпечних форм злочинного впливу поза межами кримінально-правового реагування;

3) невизначеність термінів («вимога», «організація» та «координація») і звужене формулювання деяких форм (розв'язання конфліктів лише щодо злочинної діяльності) можуть призвести до суб'єктивного й неоднозначного застосування положень кримінального закону, а також не забезпечать достатньої ефективності в протидії впливу злочинних авторитетів.

З огляду на це, запропоновані положення потребують суттєвого доопрацювання відповідно до принципів юридичної визначеності, пропорційності та передбачуваності кримінального закону.

4. Судова практика чітко виокремлює дві основні групи виявів злочинного впливу: одна пов'язана безпосередньо із забезпеченням функціонування злочинного середовища (надання

кримінального статусу, призначення координаторів («смотрящих»), проведення злочинних зібрань, контроль за нелегальним постачанням предметів до пенітенціарних установ); друга – з діяльністю, яку кваліфікують за сукупністю зі злочинами, передбаченими іншими статтями КК України (вимагання, незаконний обіг наркотиків, створення злочинної організації тощо).

Водночас є низка форм злочинного впливу, правова оцінка яких у судовій практиці залишається неоднозначною через нечіткість чинної редакції ст. 255-1 КК України. Ідеться про дії, що не мають прямого зв'язку з конкретними злочинами, але об'єктивно сприяють функціонуванню злочинної субкультури (розподіл побутових обов'язків, встановлення «порядку» в камері, контроль за дотриманням злочинних правил). Це засвідчує необхідність подальшого вдосконалення чинної норми шляхом уточнення її змісту та розширення переліку форм криміналізованого впливу з огляду на реальний рівень суспільної небезпечності таких діянь.

5. На підставі комплексного аналізу судової практики, чинного та проєктного КК України, а також зарубіжного досвіду (зокрема законодавства Республіки Вірменія) доцільним видається розширення змісту поняття «злочинний вплив» у ст. 255-1 КК України. Ідеться насамперед про інституційно значущі форми такого впливу, які не завжди охоплені чинною редакцією цієї норми:

1) наділення особи кримінальним статусом, що забезпечує неформальну владу на певній території, прийняття цього статусу з подальшим здійсненням відповідних повноважень, а також примушування інших осіб до його визнання;

2) встановлення або поширення правил поведінки, що суперечать законодавству України, примушування інших осіб їх дотримуватися;

3) вирішення публічних або приватних питань із застосуванням насильства, погроз, примусу чи інших протиправних дій;

4) контроль за незаконним постачанням до пенітенціарних установ заборонених предметів;

5) організація, здійснення збору, управління або розподілу коштів, майна чи інших активів, призначених для підтримання кримінально протиправної діяльності;

6) здійснення інших діянь щодо організації, координації, сприяння або спонукання до злочинної діяльності.

Удосконалення дефініції поняття «злочинний вплив» шляхом деталізації його форм у примітці до ст. 255 КК України є критично важливим кроком у напрямі посилення боротьби з організованою злочинністю. Запропонована редакція сприятиме підвищенню правової визначеності, ефективності доказування та забезпеченню невідворотності покарання для кримінальних авторитетів, які встановлюють і поширюють свій вплив у суспільстві.

References

[1] Dudorov, O.O., & Movchan, R.O. (2022). Criminal-law counteraction to organized criminal groups: An analysis of legislative innovations and definition of prospects. *Donetsk National University Law Journal*, 2, 152-167. DOI: 10.31558/2786-5835.2022.2.15

[2] Krasnytskyi, I.V., & Yaremko, H.Z. (2024). "Criminal management": Review of objective signs of criminal influence. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series "Law"*, 86(4), 284-291. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.43

[3] Maksymenko, A.I. (2023). Criminal influence in criminal offenses in the field of information security and establishing or spreading criminal influence as a criminal offense against public safety: Issues of correlation. *Bulletin of the Ukrainian Criminal Law Association*, 2(20), 159-171. DOI: 10.21564/2311-9640.2023.20.292645

[4] Nikitin, A.O. (2020). Regarding the definition of «criminal influence» in the Criminal Code of Ukraine. *NaUKMA Research Papers. Series "Law"*, 6, 46-56. DOI: 10.18523/2617-2607.2020.6.46-56

[5] Nikitin, A.O. (2021). Criminal influence and the expediency of preserving it in the new Criminal Code of Ukraine. *NaUKMA Research Papers. Series "Law"*, 7, 44-51. DOI: 10.18523/2617-2607.2021.7.44-51

[6] Nikitin, A.O. (2025). *Criminal liability for crimes related to criminal influence: Theory and practice*. M. Khavroniuk (Ed.). Kyiv: Norma Prava.

[7] Okolit, O.V., & Vozniuk, A.A. (2025). *Criminal liability for the creation of a criminal organization or criminal community and participation therein: Theoretical and practical issues*. A.A. Vozniuk (Ed.). Kyiv: Norma Prava

[8] Shevchenko, T.V. (2022). On the issue of establishing or spreading criminal influence under Article 255-1 of the Criminal Code of Ukraine. *Analytical and Comparative Jurisprudence*, 6, 302-306. DOI: 10.24144/2788-6018.2022.06.54

[9] Terekh, U.V. (2022). Criminal liability for establishing or spreading criminal influence in Ukraine under martial law. *Legal Scientific Electronic Journal*, 6, 366-369. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-6/81

[10] Terekh, U.V. (2025). Criminal liability for establishing or spreading criminal influence in Ukraine. *Dissertation thesis.* Lviv.

[11] Toma, M.H. (2021). "Criminal leadership" in the draft Criminal Code of Ukraine. *University Scientific Notes: Scientific Information Bulletin of the King Danylo Halytskyi University of Law*, 12(24), 209-214. DOI: 10.33098/2078-6670.2021.12.24.209-214

[12] Vozniuk, A. (2020). Counteracting organized crime in Ukraine: Prospects for improving criminal legislation. *Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*, 1(11), 176-194. DOI: 10.34015/2523-4552.2020.1.18
[13] Vozniuk, A. (2022). Criminal and legal counteraction to the activities of criminal authorities: The Ukrainian model. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs*, 27(1), 9-19. DOI: 10.33270/0122271.9
[14] Vozniuk, A.A. (2021a). Criminalization of criminal influence as a new tool of criminal-law counteraction against the activity of criminal authorities in Ukraine. In *Zakarpattia Legal Readings: Proceedings of the 13th International Scientific and Practical Conference* (pp. 267-273). Uzhhorod: RIK-U.
[15] Vozniuk, A.A. (2021b). Establishing or spreading criminal influence: Current issues of criminal liability. *Bulletin of the Penitentiary Association of Ukraine*, 3(17), 21-39. DOI: 10.34015/2523-4552.2021.3.03
[16] Vyhovskyi, D. (2022). Spreading pseudo-laws of criminal subculture through the Internet as a manifestation of cybercrime. *University Scientific Notes*, 4(88), 58-72. DOI: 10.37491/UNZ.88.6
[17] Yakymovych, R.I. (2024a). Establishing and spreading criminal influence as a complex form of criminal activity. *Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, 2(32), 757-766. DOI: 10.32631/vca.2024.2.56
[18] Yakymovych, R.I. (2024b). The subject of criminal influence: Essence and characteristics of certain features. *Bulletin of the Criminological Association of Ukraine*, 3(33), 442-449. DOI: 10.32631/vca.2024.3.41

Список використаних джерел

[1] Дудоров О. О., Мовчан Р. О. Кримінально-правова протидія діяльності організованих злочинних об'єднань: аналіз законодавчих новел, визначення перспектив. *Правничий часопис Донецького національного університету імені Василя Стуса.* 2022. № 2. С. 152–167. DOI: 10.31558/2786-5835.2022.2.15
[2] Красницький І. В., Яремко Г. З. «Злочинний менеджмент»: огляд об'єктивних ознак злочинного впливу. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. *Серія «Право».* 2024. Вип. 86. Ч. 4. С. 284–291. DOI: 10.24144/2307-3322.2024.86.1.4.43
[3] Максименко А. І. Злочинний вплив у кримінальних правопорушеннях у сфері інформаційної безпеки та встановлення або поширення злочинного впливу як кримінальне правопорушення проти громадської безпеки: питання співвідношення. *Вісник Асоціації кримінального права України.* 2023. № 2 (20). С. 159–171. DOI: 10.21564/2311-9640.2023.20.292645
[4] Нікітін А. О. Щодо визначення поняття «злочинний вплив» у Кримінальному кодексі України. *Наукові записки НаУКМА. Серія «Юридичні науки»*. 2020. Т. 6. С. 46–56. DOI: 10.18523/2617-2607.2020.6.46-56
[5] Нікітін А. О. Злочинний вплив та доцільність його збереження у новому Кримінальному кодексі України. *Наукові записки НаУКМА. Серія «Юридичні науки»*. 2021. Т. 7. С. 44–51. DOI: 10.18523/2617-2607.2021.7.44-51
[6] Нікітін А. О. Кримінальна відповідальність за злочини, пов'язані зі злочинним впливом: теорія і практика : монографія / за наук. ред. М. Хавронюка. Київ : Норма права, 2025. 304 с.
[7] Околіт О. В., Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації чи злочинної спільноти та участь у них: проблеми теорії і практики : монографія / за наук. ред. А. А. Вознюка. Київ : Норма права, 2025. 324 с.
[8] Шевченко Т. В. До питання про встановлення або поширення злочинного впливу за статтею 255-1 КК України. *Аналітично-порівняльне правознавство.* 2022. № 6. С. 302–306. DOI: 10.24144/2788-6018.2022.06.54
[9] Терех У. В. Кримінальна відповідальність за встановлення або поширення злочинного впливу в Україні : дис. … д-ра філософії : 081 «Право». Львів, 2025. 228 с.
[10] Терех У. В. Кримінальна відповідальність за встановлення або поширення злочинного впливу в Україні в умовах воєнного стану. *Юридичний науковий електронний журнал.* 2022. № 6. С. 366–369. DOI: 10.32782/2524-0374/2022-6/81
[11] Тома М. Г. «Злочинне лідерство» у проєкті Кримінального кодексу України. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького.* 2021. № 12 (24). С. 209–214. DOI: 10.33098/2078-6670.2021.12.24.209-214
[12] Вознюк А. Протидія організованій злочинності в Україні: перспективи удосконалення кримінального законодавства. *Вісник Пенітенціарної асоціації України*. 2020. № 1 (11). С. 176–194. DOI: 10.34015/2523-4552.2020.1.18
[13] Vozniuk A. Criminal and Legal Counteraction to the Activities of Criminal Authorities: The Ukrainian Model. *Scientific Journal of the National Academy of Internal Affairs.* 2022. Vol. 27. No. 1. P. 9–19. DOI: 10.33270/0122271.9
[14] Вознюк А. А. Криміналізація злочинного впливу – новий інструмент кримінально-правової протидії діяльності кримінальних авторитетів в Україні. *Закарпатські правові читання :*

матеріали XIII Міжнар. наук.-практ. конф. (Ужгород, 27–28 трав. 2021 р.). Ужгород : РІК-У, 2021. С. 267–273.

[15] Вознюк А. А. Встановлення або поширення злочинного впливу: актуальні питання кримінальної відповідальності. *Вісник Пенітенціарної асоціації України.* 2021. № 3 (17). С. 21–39. DOI: 10.34015/2523-4552.2021.3.03

[16] Виговський Д. Поширення псевдозаконів кримінальної субкультури через Інтернет як прояв кіберзлочинності. *Наукові записки університету.* 2022. № 4 (88). С. 58–72. DOI: 10.37491/UNZ.88.6

[17] Якимович Р. І. Встановлення та поширення злочинного впливу як комплексна форма злочинної діяльності. *Вісник Кримінологічної асоціації України.* 2024. № 2 (32). С. 757–766. DOI: 10.32631/vca.2024.2.56

[18] Якимович Р. І. Суб'єкт злочинного впливу: сутність та характеристика окремих ознак. *Вісник Кримінологічної асоціації України*. 2024. № 3 (33). С. 442–449. DOI: 10.32631/vca.2024.3.41

VOZNIUK Andrii
Doctor of Law, Professor, Head of the Research Laboratory on Problems of Crime Counteraction at the Educational and Research Institute of Policing of the National Academy of Internal Affairs
Kyiv, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0002-3352-5626

CRIMINAL INFLUENCE: CHALLENGES IN LEGAL ENFORCEMENT AND DIRECTIONS FOR IMPROVING THE GROUNDS FOR CRIMINAL LIABILITY

Abstract. *This article examines the grounds and limits of criminal liability for criminal influence as a distinct manifestation of organized crime characterized by systemic functioning and often exercised without the direct involvement of the perpetrator in the commission of specific criminal acts. The author substantiates the need to criminalize this phenomenon as an instrument for countering criminal environments, particularly their informal leaders who coordinate, control, or influence criminal activities without personally participating in the commission of particular crimes. Based on a comprehensive analysis of Article 255-1 of the Criminal Code of Ukraine, as well as judicial practice and critical perspectives in legal scholarship, the article reveals several systemic flaws in the current legislative regulation of criminal influence. The most critical deficiencies include excessive vagueness and tautology in legal language (e.g., «other influence», «personal qualities or abilities»), lack of a clear definition of «criminal activity», and difficulties in distinguishing criminal influence from criminal complicity. Special attention is devoted to the draft of the new Criminal Code of Ukraine, which introduces the concept of criminal leadership as a way to address high-level coordination within criminal structures. While the proposed framework aims to offer a more precise definition, it still faces challenges such as excessive reliance on proving connections to organized criminal groups, overlap with existing provisions, and potential breaches of the principle of legal certainty. The article systematizes the typical manifestations of criminal influence identified in judicial practice and advocates for their formal legislative codification. These include: (1) assigning an individual a criminal status that confers informal authority, accepting such status, and coercing others into recognizing it; (2) establishing or spreading rules of conduct that contradict Ukrainian law and compelling others to comply with them; (3) settling public or private disputes through violence, threats, coercion, or other unlawful means; (4) exercising control over the illegal supply of prohibited items to places of detention; (5) organizing, managing, or distributing funds, property, or other assets intended to support criminal activity; (6) engaging in other acts related to organizing, coordinating, facilitating, or inciting criminal conduct. The author argues that providing a detailed list of forms of criminal influence in the explanatory note to Article 255-1 of the Criminal Code of Ukraine is essential for strengthening legal certainty, improving evidentiary standards in judicial proceedings, and ensuring an adequate criminal law response to the conduct of individuals occupying influential positions within the criminal hierarchy.*

Keywords: *criminal liability; organized crime; «thief in law»; criminal authority; complicity; evidentiary standards; criminal status; penitentiary institution; prison subculture; crime prevention; criminalization.*